

درس نقد و بررسی تاریخ ایران از سقوط ساسانیان تا آغاز خلافت عباسی

درس کارشناسی ارشد - ۲ واحد نظری

پس از استقرار دین اسلام در سرزمین حجاز، ایران در معرض امواج گسترده فتوح اسلامی قرار گرفت که پیروزی اعراب مسلمان بر ساسانیان و فتح ایران روی داد، تحولات و تغییرات عمیقی در ابعاد مختلف اجتماعی، مذهبی و سیاسی در این مقطع از تاریخ ایران به وجود آمد. شهرها زودتر پذیرای مسلمانان شدند اما در املاک و دهات کمتر به حکومت ایشان توجه می شد و طبق ساختار قبل از اسلام با سران آنها که عمدتاً دهقانان بودند، معاهداتی بسته شد. نقاط شرقی ایران و نیز طبرستان و گیلان دیرتر از نواحی غربی به تصرف مسلمانان درآمدند. هدف از این درس ارائه یک دورنمای واقعی مبتنی بر منابع است تا دیدگاه درستی را با وجود منظرگاه های متعدد و غیر تاریخی است.

طرح درس و جلسات:

جلسه اول: بررسی منابع و مأخذ تاریخی.

جلسه دوم: محتوای درس از نظرگاه تواریخ اسلامی، خارجی، جدید و قدیم.

جلسه سوم: بحران های اواخر دوره ساسانی و دلایل ضعف ساختاری حکومت آن.

جلسه چهارم: بررسی کلیات تحولات سیاسی، اجتماعی، اعتقادی و اقتصادی ایرانیان از سقوط ساسانیان تا برآمدن خلافت عباسی

جلسه پنجم: جامعه و ارتش ساسانی. بن بست های اجتماعی، ساختار طبقاتی، شاه و موبدان، نجبا و فرودستان. جنبش مزدک. اوضاع ساسانیان مقارن ظهور اسلام.

جلسه ششم: فتوح اسلامی و چگونگی شکست و عقب نشینی ساسانیان، فتح مناطق مختلف ایران، استقرار نیروهای اعراب مسلمان در مناطق مختلف ایران، سازمان کشوری و لشکری مسلمانان در ایران

جلسه هفتم: نظام اداری و سیاسی ایران در دو قرن اول، امور دیوانی، امیران، وزرای ایرانی

جلسه هشتم: اسلام پذیری ایرانیان، توجه ایرانیان به اسلام، موالی، نخستین ایرانیان مسلمان و افزایش آنان.

جلسه نهم: اوضاع اقتصادی، پول، زمین و انواع آن در پی فتوحات، غنائم، اهل الذمه، بیت‌المال، خراج، جزیه

جلسه دهم: شورش‌ها، شورش‌های خوارج، تعارضات میان قبایل عرب، قیام‌ها در مناطق مختلف، ابومسلم، ایرانیان و خلافت عباسی

جلسه یازدهم: مرزها، مرز سند، مرز کابل، مرز ماوراءالنهر، مرز قفقاز، چگونگی اداره ثغور.

جلسه دوازدهم: اوضاع اجتماعی، تغییرات جمعیتی در پی مهاجرت قبایل عرب، دهقانان، موالی، جامعه زرتشتی.

جلسه سیزدهم: شکل‌گیری تمدن اسلامی و نقش ایرانیان در آن، زبان و خط، دولت دربار.

جلسه چهاردهم: شعوبیه و جریان‌ات فرهنگی . مهاجرت‌های متنوع به ایران و تأثیرات آن در تغییر بینش ایرانیان و مهاجران. گسترش شهرنشینی و تجارت.

جلسه پانزدهم: نتایج و پیامدهای گذار تاریخی انتقال از دوره باستان به دوره اسلامی